

*Каменський Д. В.,**доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри правознавства**Бердянського державного педагогічного університету*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ЗДОБУТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ ДОКТРИН

Анотація. У роботі критично проаналізовані висловлені в українській та американській доктринах підходи до побудови коректної методології порівняльно-правових досліджень у галузі кримінального права.

Визначено, що з позицій наукової методології порівняння є пізнавальною операцією, яка виявляє подібності або відмінності об'єктів. Порівняти означає зіставити одне з іншим з метою виявлення їх співвідношення. Головне значення порівняння полягає в отриманні нової інформації не лише про властивості порівнюваних явищ, а й про їх прями та опосередковані взаємозв'язки і, можливо, про загальну тенденцію їх функціонування та розвитку.

Аргументовано, що методологію не можна характеризувати як повністю відокремлену дисципліну, що існує ізольовано від інших наук. Визначено, що методологія права на основі загальнонаукової методології пропонує систему методів дослідження правових об'єктів (тобто вчення про ці методи), узагальнює теоретичні положення, які мають гносеологічне значення, а також включає в себе світоглядні орієнтири й особливості менталітету дослідника (про це докладніше йтиметься згодом).

Також звернуто увагу на необхідність уніфікованої інтерпретації не лише окремих юридичних термінів, а й концепцій, офіційних і неофіційних правил і класифікацій, що утворюють змістове підґрунтя певного поняття у конкретній країні.

У контексті визначення правильного напрямку успішного порівняльного кримінально-правового дослідження підтримано висловлену в спеціальній літературі точку зору про те, що запорукою результативного наукового дослідження є врахування таких взаємопов'язаних компонентів, як: 1) визначення об'єкта дослідження; 2) проблемність стану об'єкта дослідження; 3) суворе додержання логічно послідовного шляху дослідження об'єкта в його проблемному стані; 4) обґрунтованість і доказовість результатів дослідження; 5) можливість безпосереднього або принаймні опосередкованого використання результатів дослідження на практиці. Наведені елементи спрямовані на ідентифікацію конкретного переліку завдань наукового пізнання, на обережне використання дослідником свого аналітико-емпіричного інструментарію в процесі такого пізнання, загалом на отримання конкретних, осяжних результатів від здійсненого кримінально-правового дослідження.

Ключові слова: методологія, кримінально-правове дослідження, юридична компаративістика, правова доктрина, джерело права.

Постановка проблеми. З позицій наукової методології порівняння – це пізнавальна операція, яка виявляє подібності або відмінності об'єктів. Порівняти означає зіставити одне

з іншим з метою виявлення їх співвідношення. Головне значення порівняння полягає в отриманні нової інформації не тільки про властивості порівнюваних явищ, а й про їх прями та опосередковані взаємозв'язки і, можливо, про загальну тенденцію їх функціонування та розвитку [1, с. 267].

Методологію не можна характеризувати як повністю відокремлену дисципліну, що існує ізольовано від інших наук. Навпаки, методологія «пронизує» як усю науку в її комплексному сукупному розумінні, так і кожен її окрему галузь. Отже, є достатні підстави розглядати методологію як пізнавальний стрижень будь-якої сфери наукового пізнання. Таким чином, методологія права на основі загальнонаукової методології пропонує систему методів дослідження правових об'єктів (тобто вчення про ці методи), узагальнює теоретичні положення, які мають гносеологічне значення, а також включає в себе світоглядні орієнтири й особливості менталітету дослідника (про це докладніше йтиметься згодом). Нині позитивно сприймають позиції тих учених, які не вбачають принципових відмінностей між методологією права та загальною науковою методологією. При всьому цьому не варто забувати про те, що, утворюючи окремі різновиди останньої, методологія права має власну специфіку, яка визначається особливостями об'єкта дослідження, функцією та метою пізнання.

Мета статті – з урахуванням напрацювань української та американської доктрин кримінального права розкрити методологічну специфіку порівняльних кримінально-правових досліджень.

Варто погодитись із констатацією О.В. Кресінім тієї обставини, що порівняльна методологія (порівняльно-правовий і порівняльно-типологічний методи) використовується під час дослідження всіх правових явищ. Водночас порівняльне правознавство не тотожне порівняльно-правовій методології, воно засноване на послідовному використанні порівняльно-правового та порівняльно-типологічного як спеціально-наукових методів у поєднанні з філософськими, загальнонауковими та спеціально-науковими методами з метою досягнення певних порівняльно-зіставних висновків. Сукупність цих методів, додає вчений, підпорядкована зазначеній меті, формує порівняльно-типологічний підхід, який відрізняє порівняльне правознавство від теорії та історії права, побудованих на теоретичному та генетичному підходах [2, с. 12].

Досліднику-юристу варто пам'ятати, що визначення методологічного інструментарію конкретного наукового проєкту зумовлене двома головними чинниками: 1) метою дослідження та завданнями, що вирішуються для її досягнення, а також його

вибраними об'єктом і предметом; 2) теоретичними, правовими й емпіричними передумовами, установлення яких передусе накопиченню нових знань про них [3, с. 12].

Вибираючи правильний методологічний сценарій побудови компаративістського дослідження, не буде зайвим узагальнити суто прагматичні функції порівняльно-пошукових досліджень. Н.М. Оніщенко виокремлює п'ять таких функцій: 1) функцію сприяння законотворчості – сучасна нормотворча і нормопроектувальна діяльність вимагає детальної розробки текстів нормативно-правових актів з урахуванням не лише вітчизняного, а й загальносвітового досвіду регулювання відповідних суспільних відносин; 2) функцію забезпечення належного тлумачення законодавства – відповідне усвідомлення і роз'яснення стосується як національних нормативно-правових актів, так і міжнародних договорів та актів міжнародних організацій; 3) функцію сприяння правозастосовній практиці – йдеться про відповідний взаємовплив і взаємоузгодженість сучасної правової доктрини та юридичної практики; 4) інтеграційну функцію – у цьому контексті розглядається гармонізація та механізм взаємодії національних законодавств; 5) аналітичну функцію, або функцію правової аналітики. Щодо останньої функції вчений справедливо зауважує, що багато прорахунків у сучасних умовах пов'язані саме з відсутністю аналітичних напрацювань, прогностичних висновків, методик «попереднього оцінювання» наслідків тих чи інших процесів, особливо коли йдеться про такі напрями соціальної дійсності, як законотворення, нормопроекування, юридична техніка тощо [4, с. 196–197].

Звернусь до наукових джерел, присвячених методології порівняльного правознавства. Почну з фундаментального дослідження відомого українського правника Л.Р. Ребета, поданого у вигляді дисертації на тему «Порівняльна метода в науці права». У цій роботі здійснено докладний розгляд філософських, наукознавчих, історичних аспектів становлення методології порівняльно-правових досліджень у Європі. Як визнають сучасні компаративісти, із певними застереженнями (тобто не виключаючи можливість виявлення раніше невідомих публікацій чи рукописів) цю дисертацію можна вважати першим у світі монографічним дослідженням, присвяченим методології порівняльного правознавства [5, с. 11–12, 13–14].

Коментуючи описані у спеціальній літературі цілі порівняльного правознавства, зокрема пізнавальну, аналітичну, інформаційну, інтегративну, критичну, пропагандистську та інші, Л.Л. Кругліков пропонує до цього комплексу наукових цілей додати також: пошук шляхів удосконалення національного законодавства за допомогою прийомів і засобів диференціації відповідальності і покарання; уніфікацію норм, інститутів, галузей права загалом; ідентифікацію і запровадження дієвих засобів удосконалення законодавчої техніки [6, с. 12].

Американський професор Едвард Еберле обстоює раціональну точку зору про те, що методологія компаративістського дослідження повинна охоплювати декілька важливих кроків: 1) отримання необхідних навичок компаративіста, що включають занурення в культуру країни, право якої вивчається, отримання необхідних лінгвістичних навичок, а також застосування нейтральних, об'єктивних і оціночних підходів; 2) застосування компаративістського інструментарію дослідника до формального чи фактичного права іншої країни – тут повинна здійснюватися максимально точна оцінка як схожостей, так і відмінностей правових норм у порівню-

ваних країнах; 3) застосування аналогічної методології до так званого «внутрішнього» права – комплексу засад, правил, принципів і традицій, що умовно перебувають під правом офіційним, однак чинять на нього безпосередній вплив; 4) формування на підставі отриманих результатів компаративістського дослідження висновків, що полягають у пошуку відповіді на питання про те, які корисні знання були здобуті про зарубіжну правову систему та яким чином ці нові висновки можуть вплинути на оцінку чи вдосконалення національної системи права країни дослідника [7, с. 57].

Варта підтримки теза Г.О. Єсакова про те, що в разі звернення до поняття «порівняльне правознавство» потрібно чітко розрізнити його ключові змістові прояви: по-перше, порівняльне правознавство як метод (порівняльно-правовий, компаративістський метод), і по-друге, порівняльне правознавство як галузь академічної правової науки. Порівняльне правознавство як метод юридичної науки утворює сукупність прийомів пізнання правових явищ, за допомогою яких на основі вивчення правопорядків різних країн світу відбувається їх зіставлення з метою виявлення можливо властивих їм загальних змістовних рис і загальних закономірностей історичного розвитку [8, с. 9]. Додам, що такі концептуальні прийоми є різноманітними, вони допомагають досліднику краще реалізувати запланований і водночас заздалегідь невідомий своїми нюансами (та труднощами) компаративістський проект, а тому подібно до лікаря-нейрохірурга вчений-компаративіст повинен використовувати весь свій фаховий методологічний інструментарій максимально (наскільки це можливо) обережно і точно, виключно з позицій точності, незаангажованості, наукової доцільності, врешті-решт націленості на конкретний результат.

Переходячи до заявленого в назві цієї статті кримінально-правового блоку питань юридичної компаративістики, варто почати його характеристику з висвітлення окремих позицій українських криміналістів стосовно порівняльного методу в науці кримінального права.

Із властивою йому науковою точністю і текстуальною лаконічністю характеризував метод порівняльного правознавства (компаративістський метод, метод компаративізму) у науці кримінального права М.І. Бажанов: цей метод полягає у вивченні норм кримінального права як далекого, так і ближнього зарубіжжя з метою зіставлення, порівняння з нормами кримінального права України. Він дає можливість оцінити ті чи інші норми кримінального права країн зарубіжжя на предмет їх використання в нашому законодавстві. Звичайно, застерігав учений, тут не йдеться про повне перенесення іноземного права на наш ґрунт, що є неприпустимим, але окремі його положення може бути сприйнято. Із цією метою під час підготовки нового КК України було вивчено кримінальне законодавство багатьох країн як далекого, так і ближнього зарубіжжя [9, с. 24].

Зі свого боку А.С. Політова визначає предмет порівняльного кримінального права як сучасні кримінально-правові системи різних держав, загальні принципи і закономірності їх виникнення, становлення і розвитку. Дослідниця вбачає функціональне призначення методу порівняння під час здійснення кримінально-правових досліджень у виявленні загального й особливого в розвитку національних правових систем, у виробленні унікальних підходів до визначення злочинності і караності діянь у різних державах [10, с. 261].

При всьому цьому, як небезпідставно застерігав А.Е. Жалінський, на сучасному етапі розвитку суспільства зростає необхідність такого критичного перегляду раніше сформованого методологічного підходу до кримінального права, який, зважаючи на наявні погляди й уявлення у цій сфері, міг би адаптувати кримінальне право до історичних змін у сфері суспільного буття і свідомості [11, с. 22].

На мій погляд, елемент критичного порівняння простежується навіть на початковому етапі визначення правильної методології майбутнього кримінально-правового дослідження. Зокрема, якщо американські вчені-юристи, представники різних галузей правової науки традиційно дивляться на будь-яке нове правове питання під кутом пошуку шляхів для його практичного розв'язання, через правозастосовну практику і результати судового тлумачення в конкретних справах, то європейські та зокрема українські вчені-догматики пріоритетне значення надають доктринальним матеріалам, теоретичному осмисленню нової правової проблематики, опрацюванню норм закону (або ж законодавчих прогалин) переважно з науково-філософських позицій, керуючись засадами наукового теоретизування. Тобто в підходах американських криміналістів простежується більша частка прагматизму, а в підходах європейських авторів, навпаки, більша частка теоретизування.

До головних цілей порівняльного кримінального права можна віднести такі як: а) пізнавальна, оскільки порівняльне кримінальне право завжди орієнтоване на всебічне, проникливе вивчення правових явищ; б) інформаційна, оскільки воно забезпечує важливими для дослідника даними щодо розвитку й функціонування зарубіжних систем кримінального права; в) аналітична, тобто спрямована на пошук коренів і витоків кримінально-правових феноменів у зарубіжних правових системах і тенденцій їхнього розвитку; г) інтегративна ціль спрямована на пошук способів гармонізації та збереження правових систем держав, що інтегруються; ґ) критична забезпечує об'єктивний і суб'єктивний аналіз правових систем і законодавств певних країн; д) пропагандистська спрямована на аргументований захист національної кримінально-правової системи, її самобутності та об'єктивної функціональності, її суверенної гідності.

Змістовий огляд специфіки застосування порівняльного методу в науці кримінального права запропонував В.О. Туляков на сторінках п'ятого тому колективної монографії «Правова доктрина України». Вчений характеризує порівняльно-правовий метод у науці кримінального права як такий, що використовується для визначення змісту та сутності кримінально-правових норм та інститутів, характеристик кримінальної політики держави чи міждержавних угруповань, законодавство яких досліджується, із метою виявлення загальних сутнісних рис і характеристик догми права та закономірностей її розвитку для подальшого визначення можливих напрямів удосконалення кримінально-правового законодавства і практики його застосування. В.О. Туляков додає, що методологія наукових досліджень у цій сфері побудована на констатації того, що соціальні конструкти кримінальної відповідальності та покарання, кримінального правопорушення тощо розуміються не стільки як мовні та культурологічні явища, скільки як елементи об'єктивної реальності, що виконують у суспільстві власні функції, пов'язані із забезпеченням безпеки особи, суспільства, держави, світового правопорядку [12, с. 30].

У висвітлюваному науковому ракурсі інтерес викликає спільна стаття М.І. Панова та Н.О. Гуторової, присвячена ознайомленню з методологічними засадами дослідження проблем Особливої частини кримінального права України. У цьому дослідженні автори здійснюють огляд системи методів, що використовуються під час дослідження елементів Особливої частини: діалектичний, системно-структурного аналізу, формально-логічний (догматичний), соціологічний, історичний та порівняльний. Доповнюючи один одного, ці методи утворюють складну діалектично суперечливу і водночас єдину систему взаємопов'язаних прийомів наукового пізнання. Вчені пропонують власне бачення процесу оперування науковими методами під час реалізації дослідницьких проектів з Особливої частини КК України. При цьому вони цілком виправдано, на мій погляд, звертаються до особливостей звернення до категорій наукових абстракцій: нижчого рівня (загальних ознак окремих видів злочинів), середнього рівня (родових понять злочинів певної групи) та найвищого рівня (закріпленого у ст. 11 КК офіційного поняття «злочин»). Автори статті також розкривають змістові та науково-функціональні характеристики кожного із заявлених методів у контексті здійснення кримінально-правових досліджень проблемних питань Особливої частини КК України. Зокрема, метод порівняння (або як його ще позначено в статті – порівняльно-правовий компаративний метод) «зумовлюється потребою у формуванні власної української національної правової системи, яка відповідала б сучасним світовим тенденціям правового розвитку й міжнародним стандартам, особливо у сфері охорони прав та свобод людини і громадянина від суспільно небезпечних посягань. Цей метод дозволяє вийти за межі своєї національної правової системи, проаналізувати проблеми юридичної науки та практики з кримінального права інших держав, розширити рамки юридичних пошуків, здійснити обмін правовою інформацією, науковими ідеями, врахувати як позитивний, так і негативний юридичний досвід у законотворчості й у правозастосуванні» [13, с. 292, 295, 303]. Отже, з урахуванням наведених позицій нині є достатні підстави вважати метод порівняння не лише загальноновизнаним у вітчизняній кримінально-правовій науці, а й реально застосовуваним у сфері досліджень питань кримінальної відповідальності за конкретні види злочинів чи їх груп. У контексті свого дослідження я сприймаю це як додатковий аргумент на користь здійснення наукового порівняння груп економічних злочинів за кримінальними законодавствами України та США із відповідним пошуком відповідей на весь комплекс питань, що супроводжують підстави та наслідки реалізації кримінальної відповідальності за порушення економічних заборон.

А.А. Вознюк, своєю чергою, справедливо констатує, що вивчення законодавства зарубіжних країн у кримінально-правових дослідженнях зазвичай відбувається або в окремому розділі чи підрозділі роботи, спеціально присвяченому компаративному аналізу, або у різних частинах праці з урахуванням принципу доцільності. Звісно, додає автор, трапляються також наукові розвідки із суто порівняльно-правового дослідження кримінального законодавства України та інших країн – у них зарубіжний досвід виправдано пронизує все дослідження [14, с. 27]. Видається, що запропоноване в цій роботі порівняльне дослідження кримінальної відповідальності за економічні злочини за законодавством України та США є проявом саме другого згаданого А.А. Вознюком типу наукових робіт.

Як раціональна сприймається точка зору Вільяма Батлера про те, що порівняльне правознавство повинне бути максимально вільним від оціночних суджень і діяти як нейтральний аналітичний інструмент. Порівняння, які є виразами оціночних суджень, зазвичай є дефектними, глибоко недосконалими. Поміж усіх професій саме юридичний фах повинен бути найбільш обережним щодо самотворених пророцтв і небезпек, пов'язаних із необ'єктивними підходами до порівняння. Порівняльний метод є одним із наукових методів, валідність застосування якого безпосередньо залежить від нейтральності та об'єктивності [15, с. 21].

Висновки. Замість висновків пропонуємо декілька узагальнювальних тез.

По-перше, не варто нехтувати тією важливою обставиною, що методологічний інструментарій потрібно застосовувати в умовному режимі «дедуктивних окулярів», якщо йдеться про конкретне кримінально-правове дослідження. Цілком очевидно, що види методів наукового пізнання, а також інтенсивність їх використання дослідником істотно змінюватимуться в процесі вивчення, скажімо, однієї норми КК України, інституту кримінального права чи міжгалузевого правового питання (наприклад, бланкетного способу описання диспозицій окремих заборон). Так само методологія порівняльного кримінально-правового дослідження буде змінюватись залежно від типів правових систем, що порівнюються. До слова, якщо окремі положення кримінального права України зіставляються з кореспондуючими нормами інших держав континентальної Європи (скажімо, Франції чи ФРН), то в такому компаративістському проєкті вочевидь одним із домінуючих, звичайно, крім порівняльно-правового, стане догматичний (формально-логічний) метод, що зумовлене специфікою його застосування для пізнання (вивчення) догми права та вирішення конкретних питань формування (нормотворення), систематизації, тлумачення і застосування права. Визначальне значення догми права та її складників для існування всієї правової сфери забезпечує догматичному методу провідну роль у наборі методологічного інструментарію. Натомість у разі порівняння юридичних норм континентального та загального права догматичний метод уже не матиме такого великого значення, оскільки в державах загального права наголос традиційно робиться не на доктринальному тлумаченні законодавчого припису, а на судово-прецедентній інтерпретації справ у кожній окремо взятій сфері кримінально-правового регулювання.

По-друге, в контексті визначення правильного напрямку успішного порівняльного кримінально-правового дослідження імпонує висловлена у спеціальній літературі точка зору про те, що запорукою результативного наукового дослідження є врахування таких взаємопов'язаних компонентів, як: 1) визначення об'єкта дослідження; 2) проблемність стану об'єкта дослідження; 3) суворе додержання логічно послідовного шляху дослідження об'єкта в його проблемному стані; 4) обґрунтованість і доказовість результатів дослідження; 5) можливість безпосереднього або принаймні опосередкованого використання результатів дослідження на практиці. Наведені «базові» елементи, які, на мій погляд, утворюють умовну ДНК життєздатного компаративістського проєкту в галузі кримінального права, спрямовані на ідентифікацію конкретного переліку

завдань наукового пізнання, на обережне використання дослідником свого аналітико-емпіричного інструментарію в процесі такого пізнання, врешті-решт на отримання більш-менш конкретних, осяжних результатів від своєї дослідницької «подорожі» до terra incognita кримінального права – досі не охоплених горизонтів цієї галузі юридичної науки. Точність наукового пізнання, критичне порівняння, поєднання емпіричного матеріалу з його аналітичним опрацюванням, синтезування проміжних та загальних висновків, постійне тримання у фокусі уваги важливого гносеологічного зв'язку на рівні «теоретична цінність – практична значущість» – це саме ті орієнтири, які, вважаю, обов'язково повинні бути позначені на «дорожній карті» криміналіста-компаративіста.

Література:

1. Данильян О.Г. Організація та методологія наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : Право, 2017. 448 с.
2. Кресін О. Вступне слово. *Право України*. 2019. № 3. С. 11–15.
3. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування : монографія / В.Я. Тацій та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, Л.М. Демидової. Харків : Право, 2017. 400 с.
4. Оніщенко Н. Порівняльно-правові дослідження: прагматичний контекст. *Право України*. 2019. № 3. С. 195–205.
5. Ребет Л.М. Порівняльна метода в науці права : наукове видання. / Упорядкування і наукова редакція О.В. Кресіна, І.О. Кресіної. Київ-Мюнхен : Український вільний університет, Центр порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Київ : Логос, 2017. 231 с.
6. Кругликов Л.Л. Сравнительное уголовное право : учебное пособие. Ярославль : ЯрГУ, 2013. 100 с.
7. Eberle E. Methodology of Comparative Law. *Roger Williams University Law Review*. 2011. No. 16. Pp. 51–72.
8. Есаков Г.А. Основы сравнительного уголовного права : монография. Москва : ООО «Издательство «Элит»», 2007. 152 с.
9. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін. ; За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.
10. Політова А.С. Використання порівняльного правознавства у кримінальному праві. *Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 жовт. 2014 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2014. С. 259–262.
11. Жалинский А.Э. Избранные труды. Том 2. Уголовное право. Москва : Издательский дом Высшей школы экономики, 2015. 592 с.
12. Туляков В.О. Порівняльний метод у науці кримінального права. *Правова доктрина України: у 5 т.* Харків : Право, 2013. Т. 5. Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / за заг. ред. В.Я. Тація та В.І. Борисова. С. 30–40.
13. Панов М.І. Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права. *Проблеми законності*. Вип. 100. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2009. С. 291–304.
14. Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ : ФОРМ-Лекс, 2018. 928 с.
15. П'ять бесід із майстром. Інтерв'ю професора університету штату Пенсильванія (США) Вільяма Елліотта Батлера – головному редакторові журналу «Право України» Олександру Святоцькому та координатору актуальної теми Олексію Кресіну. *Право України*. 2019. № 3. С. 16–29.

Kamensky D. Methodological features of comparative legal research in the field of criminal law: achievements by Ukrainian and American doctrines

Summary. The paper critically analyzes the approaches expressed in the Ukrainian and American doctrines to the construction of a correct methodology of comparative legal research in the field of criminal law.

From the standpoint of scientific methodology, comparison is defined as a cognitive operation that reveals similarities or differences between objects. To compare means to compare one with another in order to identify their relationship. The main value of comparison is to obtain new information not only about the properties of the compared phenomena, but also about their direct and indirect relationships and, perhaps, about the general trend of their functioning and development.

It is argued that methodology cannot be characterized as a completely separate discipline that exists in isolation from other sciences. It is determined that the methodology of law on the basis of general scientific methodology offers a system of methods of research of legal objects (i.e. the doctrine of these methods), generalizes theoretical positions that have

epistemological significance, and subsequently includes worldviews and features of the research's mentality).

Attention is also drawn to the need for a unified interpretation not only of individual legal terms, but also concepts, formal and informal rules and classifications that form the substantive basis of a particular concept in a given country.

In the context of determining the correct direction of successful comparative criminal law research, the view expressed in the special literature that the key to effective research is to take into account the following interrelated components is supported: 1) definition of the object of study; 2) the problem of the state of the object of study; 3) strict adherence to the logically consistent way of studying the object in its problematic state; 4) validity and provability of research results; 5) the possibility of direct or at least indirect use of research results in practice. These elements are aimed at identifying a specific list of tasks of scientific knowledge, the careful use of the researcher of his analytical and empirical tools in the process of such knowledge, in general, to obtain specific, comprehensive results from the criminal law research.

Key words: methodology, criminal law research, legal comparative studies, legal doctrine, source of law.